

Kulyk Sergiy. Political Subjectivity of Sport in Uganda under the Presidency of Idi Amin. The article analyzes the use of victories of the athletes of Uganda for the political purposes under the presidency of Idi Amin Dada (1971–1979) in domestic politics and international relations. Traced the role and influence of Idi Amin on the development of individual sports in Uganda; generalized his interaction with the athletes of the country; elucidated the significance of victories of sportsmen during his presidency for Uganda; detailed the ways of politicization of sports and victories of Uganda.

Considered the influence of foreign sports competition between the African dictators for sports awards and the hosting of international sports events.

Highlighted the peculiarities of the development of sports in Uganda during the tenure of I. Amin and features (positive and negative) of the political subjectivity of sports in Uganda in domestic politics and international relations during his presidency. Introduced in scientific usage the original materials on the development of sports in Africa.

Key words: Idi Amin, boxing, athletes, sports, African Cup of Nations, repressions, dictators “club”, foreign sports competition, international visits.

Кулик Сергей. Политическая субъектность спорта в Уганде во времена президентства Иди Амина. Анализируется использование побед спортсменов Уганды в политических целях во времена президентства Иди Амин Дада (1971–1979 гг.) во внутренней политике и международных отношениях. Прослеживается роль и влияние И. Амина на развитие отдельных видов спорта в Уганде; обобщается его взаимодействие со спортсменами страны; выясняется значение побед спортсменов во времена его президентства для Уганды; детализированы пути политизации спортивных соревнований и побед Уганды. Рассматривается влияние внешнеполитической спортивной конкуренции между диктаторами стран Африки за спортивные награды, проведения международных спортивных соревнований.

Выделяются особенности развития спорта в Уганде во время пребывания у власти И. Амина и особенности (положительные и отрицательные) политической субъектности спорта Уганды во внутренней политике и международных отношениях во времена его президентства. В научный оборот вводятся оригинальные материалы по развитию спорта в странах Африки.

Ключевые слова: Иди Амин, бокс, спортсмены, спортивные соревнования, Кубок африканских наций, репрессии, «клуб» диктаторов, внешнеполитическая спортивная конкуренция, международные визиты.

Стаття надійшла до редколегії
10.04.2017 р.

УДК [321.7:352.07]-047.37

Тетяна Майко

Концептуальні засади дослідження інститутів локальної демократії у вітчизняній науковій літературі

У статті на основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел висвітлено стан наукової розробки проблеми інститутів локальної демократії у вітчизняній літературі, розкрито основні теоретико-методологічні підходи сучасної політичної науки до розуміння інституційного розвитку локальної демократії. Особливу увагу приділено поглядам українських дослідників на проблему локальних політичних інститутів і відносин через призму функціонування публічної влади, теоретичні аспекти специфіки демократизації політичного процесу, застосування принципу субсидіарності. Зроблені у статті висновки можуть використати працівники органів місцевої влади й інституцій локальної демократії та інших зацікавлених суб'єктів політики для пошуку реальних механізмів і засобів конструктивної взаємодії. Публікація має практичне значення для студентів, викладачів і науковців спеціальностей «Політологія» та «Державне управління».

Ключові слова: демократичні інститути, демократизація, локальна демократія, самоврядування, субсидіарність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що розвиток інститутів локальної демократії в Україні – це складний політичний процес, який впливає на всі галузі функціонування суспільства, тому висвітлення різних поглядів науковців має дуже велике значення та відіграє важливу роль з науково-теоретичного та практичного погляду.

© Майко Т., 2017

Мета – комплексне вивчення та аналіз концептуальних засад дослідження інститутів локальної демократії в сучасній вітчизняній науці.

Методи дослідження. У дослідженні були залучені методи порівняння, аналогій, аналізу, синтезу та моделювання. За допомогою них розглядали погляди науковців на тенденції та перспективи розвитку міських рад в Україні.

Дослідження має практичне значення для викладання нормативних дисциплін та спецкурсів студентам спеціальностей «Політологія» і «Державне управління».

Демократизація політичних процесів та формування нових інституційних форм представництва інтересів у місцевих громадах зумовила сплеск наукового інтересу до інститутів та процесів у реалізації місцевої політики. Ця проблематика залишається популярною серед учених і досі.

Одна з основних причин обмеження можливостей місцевого самоврядування у здійсненні своїх функцій – відсутність чіткого розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на місцях. Ця проблема знімається з використанням принципу субсидіарності.

Ідея субсидіарності має давню історію. Інтерес до неї як принципу розподілу повноважень актуалізується на тлі критики централізованих державних систем із розумінням того, що метою прогресу є турбота не тільки про державу, а й про кожен особистість. У політичному процесі з'являється дедалі більше прикладів того, що компетенція держави не поширюється на всі колективні рішення в соціумі: задоволенню одних потреб краще відповідають громадські організації, інших – органи муніципальної влади, ще інших – міжнародні організації. Отже, непопулярність доктрини централізації та світові тенденції децентралізації вимагають перегляду традиційних ієрархічних відносин.

Аналіз досліджень цієї проблеми. На думку вітчизняних дослідників О. Євтушенко «Принцип субсидіарності», О. Їжака «Принцип субсидіарності ЄС», Б. Калиновського «Значення принципу субсидіарності», К. Линьова «Принцип субсидіарності у державному управлінні», В. Прошко «Принцип субсидіарності – інструмент розподілу повноважень», принцип субсидіарності втілює в собі оптимальну формулу для розподілу повноважень між різними рівнями влади.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Об'єднання інтересів задля досягнення спільних цілей відповідає принципам децентралізації, але не може регулювати відносини між рівнями влади в державі, оскільки постійно ставить під загрозу її цілісність. У випадку союзів політичні й соціальні системи існують лише завдяки тому, що їхні складові елементи мають можливість вільно вирішувати питання щодо приналежності до цієї системи в цілому, домовляючись про умови свого членства в ній.

Принцип субсидіарності дає можливість розуміти, що вищі суспільні одиниці мають право й повинні розв'язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури не здатні. При цьому субсидіарність не заперечує наявності ієрархії, адже поза межами ієрархічної структури цей принцип загалом утрачає сенс свого існування. Однак він виходить із того, що багаторівневі управлінські системи мають ієрархічну структуру автономних підсистем.

Як зазначає Т. Панченко, субсидіарність призначена функціонально впорядковувати відносини між різнорівневими елементами соціально ієрархії через визначення меж свободи та автономії в діяльності окремих суб'єктів соціального цілого. Відповідно до принципу субсидіарності, складові частини системи діють узгоджено не тому, що вони піддаються тиску згори, і не тому, що вони є самостійними одиницями, які вільно приймають рішення увійти в коаліцію чи вийти з неї, а тому, що й самі вони, і система мають щось спільне (цінності та інтереси) [1, с. 259].

З цього випливає, що міська рада та державна адміністрація необхідні одна одній. Органи місцевого самоврядування мають автономію, що не може бути обмежена ні політичною системою, ні державною адміністрацією. На думку О. Алексєєва, спрацьовує так звана модель часткового перекриття функцій, де органи урядування не є за своїм характером ані ієрархічними, ані цілком автономними один від одного. Натомість вони пов'язані між собою [2].

Відповідно до принципу субсидіарності передавати повноваження від влади нижчого рівня до влади вищого рівня дозволяється лише тією мірою, якою самі ці повноваження можуть бути краще здійснені на вищому рівні. При цьому непорушною залишається вимога, що ці повноваження повинні здійснюватися на рівні, настільки близькому до громадянина, наскільки це можливо.

Реалізація принципу субсидіарності у практиці владних відносин означає втілення в життя моделі багаторівневого управління, де кожний рівень наділений певним рівнем автономності та субсидіарної відповідальності. Тому кожен рівень управління має одночасно певний рівень самостійності та виконує певне коло обов'язків щодо інших рівнів. Вищі рівні управління зобов'язані надати допомогу нижчим рівням у разі необхідності, щоб останні могли досягти своїх цілей. Нижчі рівні відповідно зобов'язані адекватно оцінити власні можливості щодо реалізації поставлених перед ними завдань, вчасно звернутися за допомогою до вищих рівнів, а потім відмовитися від останньої у разі відновлення власних ресурсів.

Отже, принцип субсидіарності виступає базовим критерієм як для розподілу завдань, так і для забезпечення зміни й обсягу повноважень між відповідними рівнями управління. Тобто його реалізація не обов'язково передбачає передання повноважень на нижчі рівні управління, за певних обставин повноваження можуть будуть передані на вищі рівні управління.

Для підвищення суб'єктності міських рад важливо, щоб регіональний рівень володів певною компетенцією, яка реалізовується в політичній, правовій, організаційній та фінансовій автономії щодо державних органів. Згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування (15 жовтня 1985 р., Страсбург) правова автономія передбачає наявність у місцевих влад власних повноважень, у межах яких вона має повну свободу дій для реалізації власних ініціатив з будь-якого питання. Організаційна автономія передбачає можливість визначення власної внутрішньої структури органів влади, що виявляється передусім у можливості виборної ради формувати на свій розсуд орган виконавчої влади (згідно з чинним законодавством в Україні таку можливість мають лише органи місцевого самоврядування міста, селища, села). Фінансова автономія передбачає право на володіння й розпорядження власними коштами, достатніми для реалізації своїх повноважень [3].

Важливо, щоб автономність усіх адміністративних рівнів (регіонального та локального) гарантувалася відповідним розподілом повноважень між ними та джерел фінансування, які визначають сферу відповідальності кожного рівня адміністративного управління. Т. Панченко відзначає, що у світовій практиці державного будівництва відомі принаймні три підходи до вертикального розподілу повноважень, що втілюються в законодавстві: ліберальний, настановний та підхід, оснований на так званому принципі «конкуруючої компетенції» [1, с. 261]. В Україні на сьогодні не втілена жодна з цих моделей, адже компетенції скоріше закріплюються за гілками влади, а не за відповідними адміністративними рівнями. Розглянемо вказані підходи більш детально в контексті можливостей застосування принципу субсидіарності.

Перший ліберальний підхід до розмежування повноважень характерний для найбільш «класичних» федерацій з розвиненими демократичними інститутами. Цей принцип відповідає «класичному» способу формування федеративної держави, відповідно до якого політико-територіальні співтовариства віддають частину своїх повноважень центру. У таких випадках законодавство закріплює повноваження центру, припускаючи, що всі інші повноваження залишаються в регіонів.

Другий настановний підхід до розмежування повноважень полягає в тому, що законодавство регламентує повноваження всіх рівнів управління. Оскільки зростаюче різноманіття повноважень важко врахувати й розподілити між рівнями влади, у законодавство такої держави часто вносять зміни. Проте настановний принцип уносить більше ясності, ніж ліберальний, чітко визначаючи регіональну компетенцію, що дає змогу встановити правила гри для регіонів і обмежити претензії на більше.

Оскільки в деяких сферах дуже важко провести межу між повноваженнями центру й регіонів, багато держав уводять проміжний рівень компетенції – конкуруючий, у рамках якого рішення можуть ухвалювати центральні та регіональні органи влади.

Реалізація принципу субсидіарності можлива в умовах другого й третього підходу до розмежування повноважень. Принцип субсидіарності за умов настановного підходу реалізується як певна формула розподілу в законодавчих актах повноважень, відповідно до якого найнижчий рівень влади отримує такі повноваження, які наступний за ним територіальний рівень влади не може здійснити ефективніше. Такий розподіл повноважень дає змогу, з одного боку, максимально наблизити процес прийняття рішення до громадянина, а з іншого – цей рівень має володіти організаційними, матеріальними та фінансовими ресурсами, які забезпечують обсяг та якість соціальних послуг для населення.

Як зазначає Т. Панченко, лише настановний підхід до розмежування повноважень обмежує реалізацію принципу субсидіарності. Адже сама по собі «субсидіарність», як зазначається у Протоколі про субсидіарність і пропорційність, є «динамічною концепцією». Хоча це висловлювання застосовувалося до рівня відносин між державами і ЄС, воно цілком відповідає й іншим владним рівням. Місцеві умови та обставини не тільки різняться між собою, а й змінюються протягом певного часу. Тому обсяг послуг, що надаються, так само, як і обсяг функцій місцевих органів управління, повинен відповідати весь час змінюваним та оновлюваним потребам, ураховуючи місцеві побажання [1, с. 263].

Субсидіарний підхід до розподілу повноважень – це сучасна універсальна концепція побудови відносин різних владних рівнів. Цей підхід може бути застосований як усередині держави, так і у відносинах держави з наддержавними інститутами, для захисту прерогатив і вищого владного рівня влади, і нижчого. Втілення в життя субсидіарного підходу передбачає наявність важливої інституційної передумови, згідно з якою усі владні рівні мають бути наділені належним ступенем автономності та субсидіарної відповідальності. Запровадження субсидіарного підходу до розподілу повноважень в Україні можливе лише за умови забезпечення правової, організаційної і фінансової автономії місцевого рівня влади.

Заслужовує на увагу дослідження М. Лендзел, яка вивчає локальні політичні інститути та процеси в Центральній і Східній Європі в період постсоціалістичних трансформацій. Науковець досліджує теоретико-методологічні засади вивчення місцевої політики, передумови та зміст децентралізаційних реформ, що відбулися в країнах регіону впродовж останніх двох десятиліть, правові норми, які визначали механізми представницької та безпосередньої демократії. М. Лендзел використовує порівняльний аналіз для дослідження особливостей становлення локальних політичних еліт та механізми впливу партій на політичне життя в територіальних громадах постсоціалістичних країн [4, с. 2].

Такі дослідники, як І. Кресіна, А. Коваленко, Р. Молибога, Є. Перегуда вивчають процеси становлення міської влади в умовах радикальної суспільної трансформації. У колективній монографії «Демократія і регіональна еліта» науковці проаналізували альтернативи розвитку системи адміністративно-політичного управління містом, які виникають унаслідок вичерпаності централізованої моделі управління. У цій роботі обґрунтована концепція бюрократичної консолідації як невід'ємного етапу суспільно-політичних перетворень [5, с. 2].

Інформаційними є дві колективні монографії, а саме: «Міське самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні» та «Міське самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях» за редакцією Р. Плюща, у яких висвітлюються питання теорії, історії та практики місцевого самоврядування, а також досліджуються перспективи розвитку цього інституту народовладдя в умовах євроінтеграції [6, с. 4].

Цікавою з погляду дослідження проблем теорії і практики трансформації політичних інститутів в Україні є колективна монографія «Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики» Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Кураса. У монографії досліджено теоретичні й практичні аспекти трансформації політичних інститутів сучасної України. Розкрито методологічні та теоретичні засади дослідження процесів трансформації сучасних політичних інститутів України, здійснено дослідження взаємодії політичних інститутів та інститутів громадянського суспільства на сучасному етапі демократичного розвитку, проаналізовано вплив на трансформацію політичних інститутів виборчих процесів, мас-медіа, інших чинників суспільно-політичних змін [7, с. 2].

У збірнику матеріалів «Переосмислюючи демократію: Україна і світовий контекст» дослідник Ю. Бауман звертає увагу на внутрішні та зовнішні етичні передумови реалізації демократичної перспективи в Україні, а Б. Рубл досліджує майбутній розвиток міст та їхніх громад [8, с. 146].

Останнім часом в Україні активізувався науковий пошук щодо взаємодії держави та інститутів локальної демократії. Для прикладу, Національний інститут стратегічних досліджень ініціював проведення міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті впровадження європейських принципів належного врядування», присвяченої питанням оптимізації системи відносин між органами влади та громадськістю. Учасники конференції обговорили актуальні проблеми налагодження суспільного діалогу та співпраці органів влади з

громадським сектором відповідно до європейських і світових практик ефективного врядування, соціального контексту легітимності та ефективності функціонування держави в умовах поширення новітніх інформаційно-комунікативних технологій та мережевої громадської самоорганізації.

М. Лациба та А. Краснопільська звертають увагу на правові умови розвитку громадянського суспільства в Україні. Їхнє дослідження «Правові умови розвитку громадянського суспільства в Україні» містить рекомендації щодо покращення законодавчого середовища діяльності організацій громадянського суспільства. Наведено детальний аналіз законодавства та практики його застосування у сферах створення та реєстрації об'єднань громадян, державної фінансової підтримки їхньої діяльності, залучення локальної демократії до надання соціальних послуг, механізмів громадської участі та оподаткування благодійної діяльності.

А. Єрмолаєв, Д. Горелов та О. Корнієвський у дослідженні «Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні» проаналізували сучасні процеси громадської самоорганізації та інституційного розвитку громадянського суспільства в Україні, розглянули сучасний стан формування та впровадження різних форм взаємовідносин між інституціями громадянського суспільства та органами влади. Автори дослідження дали узагальнювальну оцінку правового середовища для його розвитку та визначили стратегічні пріоритети й головні завдання державної політики в цій сфері, законодавчого й нормативно-правового забезпечення суспільно корисної та соціально значущої самоорганізації громадян України.

Корисним щодо вивчення інститутів локальної демократії є дослідження за редакцією В. Брудного «Стан локальної демократії в містах України: роль громад та органів місцевого самоврядування». В аналітичному звіті за підсумками виконання проекту «Моніторинг діяльності органів місцевого самоврядування у сфері розвитку локальної демократії» досліджується стан розвитку локальної демократії в окремих містах України. Дослідження проводилося на прикладі міст Луганська, Миколаєва, Одеси, Полтави, Прилук та Рівного. В основу дослідження покладено результати пілотного вивчення думки громадських діячів указаних міст щодо їхньої оцінки рівня розвитку локальної демократії, а також результати аналізу ключових місцевих нормативно-правових актів на предмет регламентації різноманітних форм локальної демократії [9].

В Україні поглиблюється аналіз регіональних політичних процесів. Розвиток місцевих органів влади та участь громадськості в політичних процесах досліджують різні науковці. В. Малиновський у монографії «Становлення і розвиток місцевого самоврядування у Волинській області (1990–2010 рр.)» звертає увагу на особливості функціонування місцевого самоврядування на Волині. Ю. Остапеч висвітлює участь політичних партій у виборах, їх політичні наслідки і вплив на суспільно-політичні процеси в області та на формування органів місцевого самоврядування в монографії «Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів». У колективній монографії С. Гакмана, О. Добжанського, Т. Долинянської, А. Круглашова, Я. Мельничук, І. Піддубного, А. Федорук, В. Холодницького, М. Чучко та М. Ярмистого «Історія розвитку органів влади на території Чернівецької області» розкриваються основні етапи становлення й змін адміністративно-територіального устрою, формування, розвитку та діяльності органів влади на теренах нинішньої Чернівецької області. У збірнику матеріалів конференції «Участь громадськості в політичних процесах» за редакцією Г. Усатенко представлено дослідження громадських ініціатив Вінниччини, Донеччини, Криму, Сумщини, Тернопільщини, Чернігівщини щодо участі громадськості у творенні місцевої політики.

Висновок. Отже, сучасна вітчизняна політологічна література спрямовує свої зусилля на дослідження сутнісних аспектів здійснення демократії, до яких належать різні вияви функціонування демократичних інститутів, зокрема інститутів локальної демократії.

Джерела та література

1. Панченко Т. Субсидіарний розподіл повноважень між органами влади різних рівнів: можливості застосування в Україні / Т. Панченко // Сучасна українська політика. – Київ : Центр соціальних комунікацій, 2011. – Вип. 23. – 416 с.
2. Лендзел М. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи : монографія / М. О. Лендзел. – Ужгород : Мистецька лінія, 2011. – 688 с.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні : наук.-практ. посіб. / уряд. А. К. Гук, О. В. Бейко, В. М. Князєв ; за ред. М. О. Пухтинського, В. В. Толкованова. – Київ : Крамар, 2003. – 400 с.
4. Алексеев О. Субсидиарность и пространственное развитие [Электронный ресурс] / О. Б. Алексеев. – Режим доступа : <http://stra.teg.ru/library/strathecics/1021980036>

5. Демократія і регіональна еліта: політико-правові проблеми влади в столиці України – місті Києві : монографія / І. Кресіна, А. Коваленко, Р. Молибога, Є. Перегуда. – Київ : Логос, 2005. – 216 с.
6. Місцеве самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях : кол. моногр. / за заг. ред. Р. М. Плюща. – Київ : Рідна мова, 2016. – 808 с.
7. Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики / автор. колектив : М. І. Михальченко (керівник) та ін. – Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. – 440 с.
8. Агора. Переосмислюючи демократію: Україна і світовий контекст / Агора. – Київ : Стилос, 2011. – Вип. 10. – 160 с.
9. Стан локальної демократії в містах України: роль громад та органів місцевого самоврядування. Аналітичний звіт за підсумками виконання проекту «Моніторинг діяльності органів місцевого самоврядування у сфері розвитку локальної демократії» / за ред. В. І. Брудного, А. С. Крупника, О. С. Орловського. – Одеса : ХОББІТ ПЛЮС, 2008. – 168 с.

Maiko Tatiana. Conceptual Framework Research Institutions of Local Democracy in the Domestic Scientific Literature. On the basis of analysis, generalization and systematization of scientific sources highlights the state of scientific research institutes problem of local democracy in the Soviet literature, the basic theoretical and methodological approaches of modern political science to understand the institutional development of local democracy. Particular attention is paid to the views of local researchers on the issue of local political institutions and relations through the prism of functioning of public authorities, the specific theoretical aspects of the democratization of the political process, application of the principle of subsidiarity. Conclusions made in the article can be used by officials of local government and local democracy institutions and other interested parties policies to find their real mechanisms and means of constructive engagement. The publication has practical value for students, teachers and researchers specialties “Political Science” and “Public Administration”.

Key words: democratic institutions, democratization, local democracy and self subsidiarity.

Майко Татьяна. Концептуальные основы исследования институтов локальной демократии в отечественной научной литературе. В статье на основе анализа, обобщения и систематизации научных источников отражено состояние научной разработки проблемы институтов локальной демократии в отечественной литературе, раскрыты основные теоретико-методологические подходы современной политической науки к пониманию институционального развития локальной демократии. Особое внимание уделено взглядам украинских исследователей на проблему локальных политических институтов и отношений сквозь призму функционирования публичной власти, теоретические аспекты специфики демократизации политического процесса, применения принципа субсидиарности. Сделанные в статье выводы могут быть использованы работниками органов местной власти и институтов локальной демократии и других заинтересованных субъектов политики с целью поиска ими реальных механизмов и средств конструктивного взаимодействия. Публикация имеет практическое значение для студентов, преподавателей специальностей «Политология» и «Государственное управление».

Ключевые слова: демократические институты, демократизация, локальная демократия, самоуправление, субсидиарность.

Стаття надійшла до редколегії
07.02.2017 р.

УДК 347.799.4(100)

Наталія Романюк

Особливості боротьби з морським піратством як загрозою міжнародній безпеці

У статті досліджено проблему морського піратства як загрози міжнародній безпеці, визначено фактори, які вплинули на виникнення цього явища, проаналізовано чинні міжнародно-правові аспекти боротьби з піратством. Показано динаміку піратських нападів і визначено регіони світу, для яких піратські напади найбільш характерні. Визначено основні чинники, що вплинули на зменшення кількості піратських нападів в окремих регіонах. Схарактеризовано діяльність світового співтовариства в боротьбі з цією загрозою. Проаналізовано військово-морські операції «Аталанта» й «Океанський щит». Визначено основні завдання подальшої боротьби з цією загрозою.

Ключові слова: морське піратство, піратські напади, Сомалі, Південно-Східна Азія, Міжнародна морська організація.